

پدافند شیمیایی؛ آینده‌ای قدرتمند در امتداد گذشته‌ای پرافتخار

تهدید شیمیایی چیست؟

هر نشانه، رویداد و حادثه طبیعی و یا غیر طبیعی، عمدی یا غیر عمدی با استفاده از عوامل یا مواد شیمیایی که موجب نابودی و تضعیف سرمایه‌های انسانی و یا آسیب‌های اقتصادی از طریق تخریب و نابودی محصولات کشاورزی، گیاهان و جانوران، منابع آب، هوا و غذا، صنایع، زیرساخت‌ها و محیط زیست در کشور گردند و ثبات و امنیت جامعه را به خطر اندازند. جنگ شیمیایی، تروریست شیمیایی، آلودگی‌های زیست محیطی شیمیایی، حوادث و نشت صنعتی شیمیایی (عمدی و غیر عمدی) هر کدام یک تهدید شیمیایی است.

ویژگی تهدیدات شیمیایی:

کم هزینه بودن فرایند تولید تسلیحات شیمیایی نسبت به دیگر سلاح‌های متعارف متنوع بودن بکارگیری سناریوهای تهدید تولید و انتقال سریع عوامل شیمیایی

سریع‌الاثربودن برخی از عوامل شیمیایی در نابودی منابع انسانی و موجودات زنده
پایداری اثر مخرب عوامل شیمیایی در محیط
دشواری‌ها و محدودیتهای فن آورانه در تشخیص، رفع آلودگی
دشواری‌های علمی، آموزشی و تجهیزاتی در مان شیمیایی

تروریسم شیمیایی:

عمل حساب شده یا تهدیدی که فرد یا گروهی به وسیله مواد شیمیایی جنگی یا پرخطر برای اهداف سیاسی یا اجتماعی انجام دهند.

جنگ شیمیایی:

به استفاده از جنگ افزارها و مواد شیمیایی پرخطر علیه منابع انسانی کشور یا جنگ متعارف نظامی بر علیه زیرساخت‌های شیمیایی کشور اطلاق می‌گردد. یا بطور کلی هر اقدام نظامی بر علیه زیرساخت‌های شیمیایی یا هسته‌ای که پیامدهای آن بصورت آلودگی شیمیایی وسیع تجلی نماید را جنگ شیمیایی گویند.

دوست از جمله کشورهای امریکایی و اروپایی و حامیان آن‌ها بوده است که می‌توان به حوادث هیروشیما، ویتنام و... اشاره نمود.

استفاده از تسلیحات شیمیایی علیه مردم شهرها و روستاهای ایران توسط رژیم بعث

در طول دفاع مقدس شهرها و روستاهای مرزی ایران همچون سردشت، نسا رودپیره، زرده، مریوان قلعه جی، پاوه، پیرانشهر، شیخ صله، بانه، دشت عباس، هویزه، گیلان غرب، خرمشهر، آبادان، خسروآباد و صدها روستای دیگر بارها مورد حملات شیمیایی عراق قرار گرفته‌اند.

در سال ۱۳۶۷ و ۱۳۶۸ حملات شیمیایی عراق علیه مناطق مسکونی ایران می‌باشد. تاسف‌آورترین واقعه جنگ تحمیلی حملات شیمیایی در بهمن ماه ۱۳۶۴ می‌باشد که بدون شک در تاریخ جنگ‌های شیمیایی جهان بی سابقه است.

در تاریخ جنگ‌های اخیر دنیا، کاربرد سلاح‌های شیمیایی در جنگ جهانی اول (شروع جنگ شیمیایی مدرن) از سیاه‌ترین برگ‌های تاریخ بشر متمدن و وارد کردن صدمات بسیار جدی و یا ایجاد انواع معلولیت‌ها در مردم استفاده می‌شود. این سلاحها بر اساس اثرات مختلفی که بر بدن افراد می‌گذارد، به ۳ دسته تقسیم بندی می‌شوند. دسته اول سلاحهایی هستند که روی سیستم عصبی بدن تأثیری می‌گذارند. دسته دوم، اثرات خودراری پوست به جامی گذارند و دسته سوم نیز باعث اختلال سیستم تنفسی بدن می‌شوند. با رشد فن آوری و تکنولوژی روند تولید این سلاح‌ها هم متحول گردید. بطور رسمی و آشکار می‌توان اعلام داشت که استفاده علنی و وسیع از تسلیحات شیمیایی در جنگ جهانی اول اتفاق افتاد. در این جنگ هزاران نفر بر اثر استفاده از این سلاح‌ها قربانی گردیدند.

به دلیل اثرات این سلاح‌ها بر روند جنگ و تقلیل توان رزمی دشمن، متأسفانه بعد از جنگ جهانی اول، دول درگیر تولید، ذخیره سازی و استفاده از این تسلیحات را در بر نامه‌ها و راهبردهای خود قرار داده و در زمانی کوتاه با تحقیق و پژوهش زردخانه‌های خود را مملو از این عوامل نمودند و تاریخ شاهد استفاده از این تسلیحات به خصوص توسط کشورهای به ظاهر متمدن، حامی حقوق بشر و انسان

با آغاز عملیات والفجر ۸، نیروهای بعثی بطور غیر قابل تصویری بکارگیری عوامل شیمیایی را تشدید کردند، بطوریکه از ابتدای این عملیات تا دهم اسفند ماه ۱۳۶۴، بالغ بر ۷۰۰۰ گلوله توپ و خمپاره حاوی مواد شیمیایی به سوی مواضع نیروهای ایرانی شلیک شد. در همین مدت، یعنی طی ۲۰ روز هواپیماهای عراقی در حملات متعدد خود بیش از ۱۰۰۰ بمب شیمیایی در منطقه عملیات فروریختند. شدت حملات شیمیایی عراق به حدی بود که در چندین مورد، به علت نزدیکی نیروهای درگیر، مواضع سربازان عراقی نیز به عوامل شیمیایی آلوده شد، پیش بینی های قبل سیستم درمانی جمهوری اسلامی ایران موجب شد که با وجود حجم وسیع حملات شیمیایی عراق، تعداد شهدای این جنایت نسبت به حملات قبلی به نحو چشمگیری کاهش یابد، به نحوی که از ۱۲۰۰۰ تن رزمنده ای که بواسطه حملات شیمیایی دشمن مصدوم شده بودند، رقم شهدا از پنجاه تن تجاوز نکرد. اما از سوی دیگر گستردگی غیر قابل تصور حملات

شیمیایی عراق و کثرت مصدومین باعث شد که جمهوری اسلامی ایران جهت اطمینان از مداوای کامل مصدومینی که دچار عوارض پیشرفته تر بودند ۱۴۲

۶۶

پدافند شیمیایی به مجموعه ای از اقدامات پیشگیرانه شیمیایی شامل رصد و پایش، تهدیدات و حوادث شیمیایی، تشخیص و اعلام وضعیت، محدود سازی منطقه آلوده، رفع آلودگی، امداد و نجات، درمان مصدومین، پاکسازی منطقه آلوده، بازیابی، آموزش، تمرین، ارتقاء آمادگی، کاهش آسیب پذیری ها، مصون سازی زیرساخت های شیمیایی و مدیریت بحران حوادث شیمیایی کشور در برابر هر گونه تهدید و حادثه متصوره گفته می شود

نفران آنان را به چند بیمارستان در خارج از کشور (سوئد، اسپانیا، اتریش، آلمان غربی، سوئیس، بلژیک و انگلستان) اعزام نماید. حضور مصدومین حملات شیمیایی عراق در کشورهای اروپایی، به افکار عمومی این کشورها فرصت داد تا از نزدیک با خطرات جدی این اقدام ضد بشری آشنا شوند و انتشار نقطه نظرات پزشکان معالج قربانیان این جنایت پیش از پیش انزجار و وجدان های بیدار را بر انگیخت. بیگانگانی که خود را در چشم جهانیان؛ دولت هایی متمدن، مترقی و مدافع حقوق انسان ها در اقصی نقاط عالم، بزرگ کرده و پرچم سیاه صلح و دوستی و نشان به ظاهر آزادی شان را در بالاترین

منظر، به تصویر کشیده اند. **برخی از قابلیت ها و توانمندی های پدافند شیمیایی**

(الف) راه اندازی قطب آموزشی، پژوهشی و درمانی آسیب های شیمیایی کشور ایجاد قطب درمان شیمیایی و مرکز اورژانس درمان مصدومین شیمیایی در دانشگاه بقیه... (اعظم عج) رami توان اولین گام در جهت ارتقای توان تحقیقاتی - درمانی کشور در حوزه پدافند شیمیایی دانست که با مشارکت سپاه، دانشگاه و بیمارستان بقیه... (اعظم عج) و سازمان پدافند غیرعامل کشور راه اندازی گردیده است. در حال حاضر با توجه به انواع بحران ها و بلایای طبیعی در کشور لزوم برنامه ریزی و هماهنگی همچنین واگذاری مسئولیتهای سازمانی برای جلوگیری از غافلگیری در بحران های طبیعی و انسان ساخت، سازمان پدافند غیرعامل کشور مخاطرات بالقوه ناشی از مواد شیمیایی خطرناک را رصد نموده است و دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عج) را که از ظرفیت و تجربیات مناسبی برخوردار می باشد را به عنوان متولی سازماندهی و پشتیبانی درمان مصدومیت های ناشی از مواد شیمیایی خطرناک به نهاد های اجرایی پیشنهاد داده است و در راستای این موضوع مطابق ابلاغیه ستاد کل نیروهای مسلح و فرماندهی سپاه پاسداران مسئولیت قطب آموزشی، پژوهشی و درمانی آسیب های شیمیایی به دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عج) واگذار گردیده است.

(ب) راه اندازی اورژانس درمان مصدومین شیمیایی در بیمارستان بقیه... (عج) ایجاد اورژانس درمان مصدومین شیمیایی در بیمارستان بقیه... (عج) اولین بار در سال ۹۱ مطرح گردید. چرایی راه اندازی چنین اورژانسی، به دلیل سابقه استفاده دشمنان از سلاح های شیمیایی در هشت سال دفاع مقدس و همچنین تهدیدات منطقه ای و تروریسم شیمیایی، تهدیدات صنعتی شیمیایی، نیاز به آموزش های مربوطه در این حوزه لزوم ایجاد چنین مراکز و مشخص می کند. این اورژانس با ظرفیت مورد نیاز تمامی تجهیزات یک بیمارستان کامل را داراست.

پ اتدوین پروتکل های درمان مصدومین شیمیایی تاکنون چندین پروتکل درمان مصدومین شیمیایی در موضوعات عوامل شیمیایی جنگی و صنعتی توسط دانشگاه علوم پزشکی بقیه... وزارت بهداشت و درمان با همکاری سازمان پدافند غیرعامل کشور تهیه و ابلاغ گردیده است.

ت) تولید تجهیزات پدافند شیمیایی (۱) تجهیزات انفرادی: امروز جمهوری اسلامی با تولید کلیه تجهیزات حفاظت انفرادی به

خود کفایی رسیده و قادر به صادرات این تجهیزات می باشد. لازم به ذکر است این تجهیزات در زمان دفاع مقدس تحریم و به سختی به کشور وارد می شد.

(۲) تجهیزات گروهی: وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و شرکت های دانش بنیان موفق به تولید تجهیزات جمعی و گروهی در حوزه های رفع آلودگی، آشکارسازی، نمونه برداری، تحدید منطقه و آزمایشگاه های تشخیص و... شده اند که در برخی از این حوزه ها قابلیت صادرات و وجود دارد. لازم به ذکر است اکثر این تجهیزات جمعی با توجه به تحریم ها از گذشته تا کنون به ایران واگذار نمی گردد.

(ث) آموزش با توجه به تجربیات دفاع مقدس و تأثیر آموزش بر کاهش تلفات و همچنین خود اتکایی در تربیت نیروهای متخصص در حوزه پدافند شیمیایی در حال حاضر تربیت نیروهای متخصص در دانشگاه های بقیه... (عج)، امام حسین (ع) و ارتش سامان یافته و ضمن مرکز آموزشی و مهارت آموزی CBRNE در یزد برای تربیت نیروهای مورد نیاز راه اندازی شده است. جمعی از اساتید این مراکز دارای رتبه های جهانی می باشند.

از جمله اقدامات و دستاوردهای مهم این قرارگاه طی سال های اخیر را می توان به طور خلاصه در موارد ذیل جمع بندی کرد.

تدوین سند راهبردی پدافند شیمیایی کشور
تدوین ساختار سازمان الگوی اجرایی قرارگاه پدافند شیمیایی کشور، استان و شهرستان
ایجاد و ارتقای آمادگی در برابر تهدیدات و رفع آسیب پذیری ها از طریق اجرای رزمایش های پدافند شیمیایی در دستگاه های اجرایی
راه اندازی قطب آموزشی، پژوهشی و درمانی آسیب های شیمیایی کشور
راه اندازی اورژانس درمان مصدومین شیمیایی در بیمارستان بقیه الله (اعظم عج)
تدوین پروتکل های درمانی مصدومیت های شیمیایی
ایجاد مرکز آموزشی و مهارت در دانشگاه علوم پزشکی CBRNE آموزی یزد
ایجاد و راه اندازی مرکز رصد و پایش حوادث و تهدیدات شیمیایی کشور
ارتقای توان آتش نشانی ۵۱ شهر کشور به HAZMAT تجهیزات
ارتقای توان اورژانس کشور به CBRNE آمبولانس های